

INSONDA MEHR-MUHABBAT TUYG'USINI SHAKLLANTIRISHDA IJTIMOYIY MUHITNING O'RNI.

Xalmatova Dildora Valiyevna

Ijtimoiy gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi

(Ma'naviyat asoslari)mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

Kalit so'zlar: ijtimoiy muhit, mehr-muhabbat, jamiyat, oila, shaxs, ta'sir, munosabat.

Annotatsiya: Ushbu maqolada insonda mehr-muhabbat tuyg'usining shakllanishi, uning rivojlanishida tashqi muhit ta'siri, oilaning ahamiyati, tarbiyaning inson hayotidagi ro'li haqida ma'lumotlar berilgan bo'lib, maqoladan erkin va mustaqil o'rganuvchilar talabalar va qiziquvchilar foydalanishi mumkin.

Muhit deganda odam yashaydigan sharoitdagi barcha tashqi ta'sir tushuniladi. Shu nuqtai nazardan tarbiya tufayli bolani o'zi yashaydigan ijtimoiy sharoitga moslashtirish mumkin, degan xulosa kelib chiqadi.

Ular ijtimoiy muhitning rolini hal qiluvchi omil deb hisoblaydilar. Demak, odam bolasining shaxs sifatida rivojlanib, taraqqiy etib borishi, uning shaxs bo'lib kamolga etishida nasl (biologik omil), ijtimoiy muhit (bola yashaydigan sharoit), shuningdek, maqsadga muvofiq amalga oshadigan tarbiya ham birdek ahamiyatga ega. Bu omillarning ta'sirini aniqlashda ilg'or pedagogik olimlar, psixolog va faylasuflar ta'limotiga tayaniladi. Falsafada shaxsni jamiyat bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy hayotdagi murakkab voqelik deb qaraladi. Ular individning ma'naviy boyligi uning munosabatlariga bog'liq, deb hisoblaydilar. Haqiqatdan ham, shaxs mehnat faoliyati zaminida rivojlanadi, kamolga etadi. Inson sharoitni, sharoit esa odamni yaratadi. Bu esa o'z navbatida inson faolligini namoyon etadi. Zero, shaxs ma'lum ijtimoiy tuzum mahsulidir. Jamiyat shaxs kamolotining muayyan imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi yoki yo'q qilishi mumkin. Faylasuflar shaxsni tabiatning bir bo'lagi deb baholaydilar. Bu insondagi layoqat kurtaklari bo'lib, uning rivojlanishi uchun tarbiya kerak, degan g'oyani ifodalaydi. Jamiyat taraqqiyoti shaxs rivojlanishi uchun keng imkoniyatlarni yaratadi. Demak, shaxs bilan jamiyat o'rtasida ham uzviy aloqa mavjud. Shunday qilib, odam shaxsining jamiyatdagi rivojlanishi tabiat, muhit, inson o'rtasidagi murakkab aloqa ta'siri ostida ro'y beradi, inson ularga faol ta'sir etadi va shu yo'l bilan hayoti va o'z tabiatini o'zgartiradi. Shaxsga ijtimoiy muhitning ta'siri ham muhim. Bu tarbiya tizimi orqali amalga oshiriladi. Ya'ni:

Birinchidan, tarbiya ta'sirida muhit bera olmagan bilim, ma'lumot egallanadi, mehnat va texnik faoliyat bilan bog'liq ko'nikma va malakalar hosil bo'ladi.

Ikkinchidan, tarbiya tufayli tug'ma kamchiliklar ham o'zgartirilib, shaxs kamolga etadi.

Uchinchidan, tarbiya yordamida muhitning salbiy ta'sirini ham yo'qotish mumkin.

To'rtinchidan, tarbiya kelajakka qaratilgan maqsadni belgilaydi.

Demak, tarbiya bilan rivojlanish bir-biriga ta'sir etadi, bu tarbiya doimiy va uzluksizdir. Shunday qilib, shaxsining rivojlanishida tarbiya ham yetakchi o'ringa ega bo'lib, tarbiya tufayli nasl-nasabi, oila muhiti, ijtimoiy muhit ta'sirida har tomonlama rivojlanishga qodir, degan xulosani chiqarish mumkin.

Mehr-muhabbat tushunchasi insonlar orasida o'z ichki kechinmalari, his tuyg'ulari va dunyoga qanday ko'z bilan qarashlari, shaxsiy hissiyotlari orqali tushuniladigan keng qamrovli tushunchadir. Insonlarning mehr oqibatlik bo'lishlari avvalo ularning oiladagi saroyi, tarbiyasi va berilayotgan ta'limining naqadar sifatli ekanligini ko'rsatadi. Inson mehr oqibani o'z ota-onasidan, oilasidan oladi va yaqinlariga o'sha olgan mehrni qo'shaloq qilib qaytarishga o'rganadi. Mehr ko'rib kata bo'lgan insonlar bemehr insonlarga nisbatan yuzlari porloq, muammolardan nisbatan xoli, samimiy bo'ladi. Insonning qadr qimmatini uning mehri sofdilligi bilan o'lchanadi. Qanchalik boy bo'lmasin mehr muhabbati bo'lmasa bunday insonlarning obro'si bo'lmaydi. Mehr muhabbatni hattoki tabiatning ajralmas qonuni desak ham bo'ladi. Bironta nihol, ko'chat, gul yoki bo'lmasa daraxt ekanligi unga bor mehr muhabbatni bermasak albatta u quriydi biz hohlagan go'zallikni tomosha qila olmaymiz. Inson farzandi ham mehr-oqibatni unutmay yaqinlariga, oilasiga, jamiyatga yordam qo'lini cho'zsa bu narsa unutilmaydi. Hozirgi kunning eng dolzarb muommolari: Holi ota-onalar qariyalar uyida holi farzandlar yetimxonada, hali ajrimlar va hokazo sanab adog'iga yetmaymiz. Mana shu muommolarning barchasi mehrsizli, oqibatsizlik o'ylamay qilingan tubanliklarning natijasidir. Umuman, ijtimoiy hayotdagi bunday holatlar bizning millatimizning qadimgi urf-odatlar, milliylikni bilmayotganimiz yoki bo'lmasa tarbiya ishiga qattiq turmaganimiz sabab bo'lmayaptimikin. Bu besh kunlik dunyoda hamma narsa o'tkinchi ekanligini unutib qo'yamadikmi. Faqat mehr qolishini bilmadikmi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2019-yil PQ-4307-son qaror.
2. Asqarov M, Xaytboyev M, Nishonov M. Pedagogika. Dars. T.: Talqin, 2008. -289 bet
3. Mavlonova R. Pedagogika. -T.: 2002. -80 str. Pirmuxamedova M. Pedagogik mahorat asoslari. -T.: 2001.
4. Sayidaxmedov N.S. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. -T., O'zMU
5. Ibragimov X. I va boshqalar. Pedagogik psixologiya. O'quv qo'llanma. -T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. 2007 y.
6. Raximov B. H va boshqalar. Pedagogika. O'quv uslubiy qo'llanma. GulDU. 2008
7. Xo'jayev N. va boshqalar. Pedagogika asoslari. -T.: 2003. -120 bet
8. <http://www.edustormg.ru/main/book/pedagogtechno.htm>
9. <http://dl.nw.ru/theories/technologies>
10. www.ziyonet.uz
11. <http://www.iiel.tfi.uz>
12. www.avlony-library.connect.uz
13. <http://wsrjournal.com/index.php/new/issue/view/46>